

สถานการณ์ทางสังคมที่สำคัญ

เด็กไทย 1 ใน 5 เป็นเด็กยากจนหลายมิติ

“

1 ใน 5 ของเด็กไทย
ประสบภาวะยากจนหลายมิติ
โดยมีความขัดสนด้าน
การศึกษามากที่สุด

”

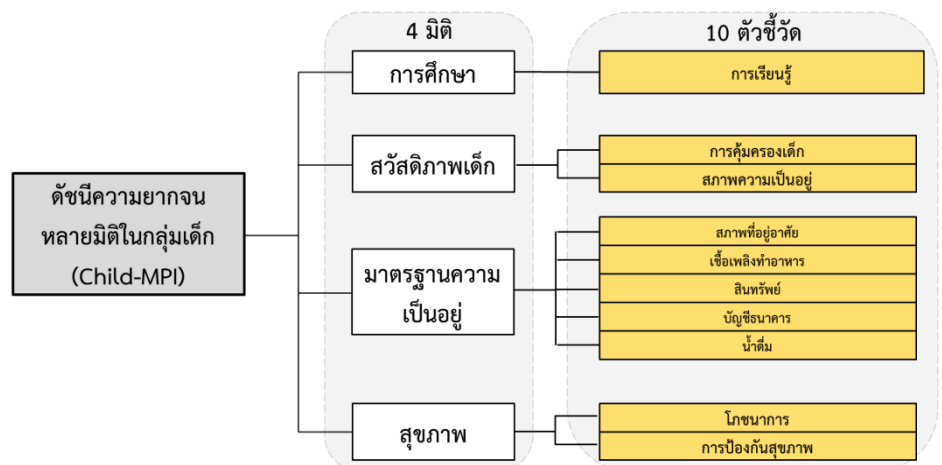
ความยากจนในสังคมไทยนั้นเป็นอีกปัญหาที่เรื้อรังมาตั้งแต่อดีต แม้ว่าจำนวนของคนยากจนจะลดลงจากในอดีตที่ผ่านมา โดยสังเกตได้จากตัวชี้วัดความยากจนหลักที่ใช้คือ เส้นความยากจน⁶ ซึ่งจากข้อมูลเส้นความยากจนล่าสุด คำนวณจากข้อมูลการสำรวจด้านรายได้ในปี 2560 พบว่า สัดส่วนคนที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนหรือคนยากจนนั้น คิดเป็นร้อยละ 7.4 หรือประมาณ 5.0 ล้านคน ทั้งนี้ การใช้ตัวชี้วัดดังกล่าวยังคงมีข้อจำกัดหลักอยู่ 2 ประการ คือ (1) เส้นความยากจนเป็นตัวชี้วัดที่บ่งชี้ความยากจนโดยพิจารณาเฉพาะด้านตัวเงินเพียงเท่านั้น และ (2) เส้นความยากจนไม่สามารถวิเคราะห์ความยากจนในเชิงลึกโดยแบ่งตามรายกลุ่มอายุได้ เนื่องจากฐานข้อมูลที่นำมาใช้มีข้อจำกัด

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่วมกับองค์การยูนิเซฟแห่งประเทศไทย ได้พัฒนาดัชนีความยากจนหลายมิติในกลุ่มเด็ก (Child multi-dimensional poverty index: C-MPI) โดยมีจุดประสงค์เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือประกอบการวัดความยากจนในมิติด้านอื่น ๆ ควบคู่ไปกับเส้นความยากจน โดยดัชนีดังกล่าวมุ่งเป้าหมายเฉพาะไปที่กลุ่มประชากรในวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์) เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว ที่จำเป็นต้องได้รับการยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้นผ่านการพัฒนาระบบสุขภาพรอบด้าน ยกย่องระดับรายได้ รวมไปถึงเป็นการเตรียมการรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดจากการที่ประเทศกำลังเข้าสู่สังคมสูงวัยในอนาคตต่อไป

ดัชนีความยากจนหลายมิติในกลุ่มเด็กของประเทศไทย คำนวณมาจากข้อมูลการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย (MICs) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยมีองค์ประกอบของดัชนีแบ่งเป็น 4 มิติ ได้แก่ การศึกษา สุขภาพเด็ก มาตรฐานความเป็นอยู่ และสุขภาพ จากตัวชี้วัดทั้งหมด 10 ตัวชี้วัด โดยใช้หลักการคำนวณภายใต้แนวคิด Alkire - Foster method ซึ่งมีข้อดีคือ นอกจากจะสามารถบ่งชี้ให้ทราบได้ทั้งสัดส่วนของคนยากจนหลายมิติแล้ว ยังสามารถบอกระดับความรุนแรงของความยากจน และมิติที่มีผลให้เกิดความยากจนหลายมิติได้อีกด้วย

⁶ จัดทำโดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และคำนวณจากข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

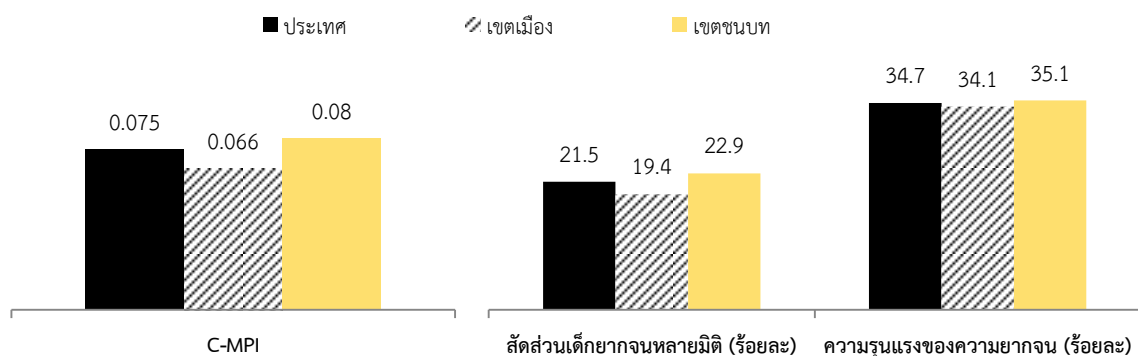
แผนภาพ 14 องค์ประกอบของดัชนีความยากจนหลายมิติในกลุ่มเด็กของประเทศไทย

ที่มา: รายงานความยากจนหลายมิติของเด็กในประเทศไทย จัดทำโดย สศช. ร่วมกับองค์การยูนิเซฟแห่งประเทศไทย

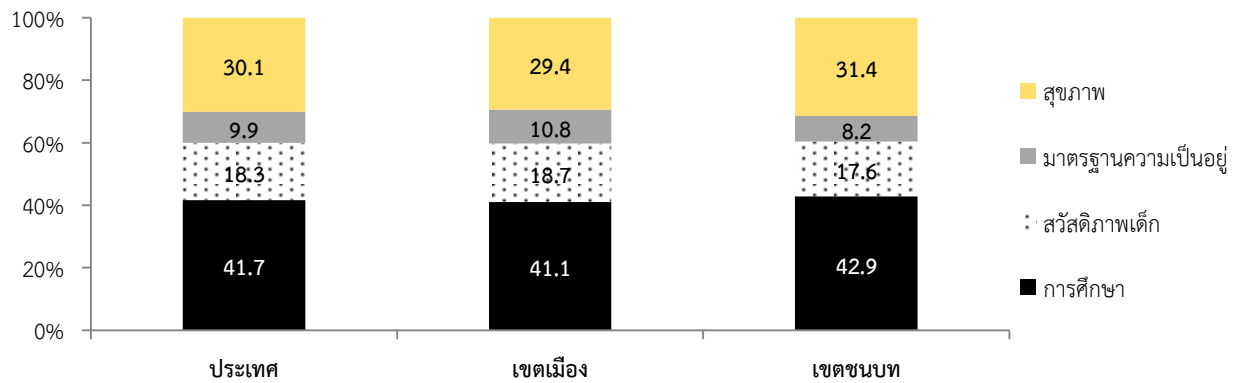
จากรายงานดัชนีความยากจนหลายมิติของกลุ่มเด็กในประเทศไทย ระบุว่า ในปี 2558/59 ในภาพรวมของประเทศมีสัดส่วนของเด็กที่มีความยากจนหลายมิติ คิดเป็นร้อยละ 21.5 หรืออาจกล่าวได้ว่าประมาณ 1 ใน 5 ของเด็กที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย คือเด็กที่ยากจนหลายมิติ ขณะที่ความขัดสนของเด็กที่ยากจนหลายมิติจากทั้งหมด 10 ตัวชี้วัดนั้น มีค่าเฉลี่ยความขัดสนอยู่ที่ร้อยละ 34.7 หมายความว่า โดยเฉลี่ยแล้ว เด็กที่ยากจนหลายมิติคนหนึ่งกำลังประสบกับความขัดสนต่าง ๆ อย่างน้อยประมาณ หนึ่งในสามของตัวชี้วัดทั้งหมดแบบถ่วงน้ำหนัก ซึ่งเปรียบได้กับความรุนแรง (intensity) ของปัญหาความยากจนหลายมิติของเด็กในภาพรวมประเทศ และดัชนีความยากจนหลายมิติของกลุ่มเด็กหรือค่า C-MPI เท่ากับ 0.075 โดยคำนวณมาจาก ผลคูณของทั้งสัดส่วนและความรุนแรงของเด็กที่ยากจนหลายมิติ

แผนภาพ 15 ค่าดัชนีความยากจนหลายมิติในกลุ่มเด็ก สัดส่วนของเด็กยากจน และความรุนแรงของความยากจน จำแนกตามระดับพื้นที่

ที่มา: รายงานความยากจนหลายมิติของเด็กในประเทศไทย จัดทำโดย สศช. ร่วมกับองค์การยูนิเซฟแห่งประเทศไทย

แผนภาพ 16 สัดส่วนของมิติที่ส่งผลต่อความยากจนหลายมิติในกลุ่มเด็ก จำแนกตามระดับพื้นที่

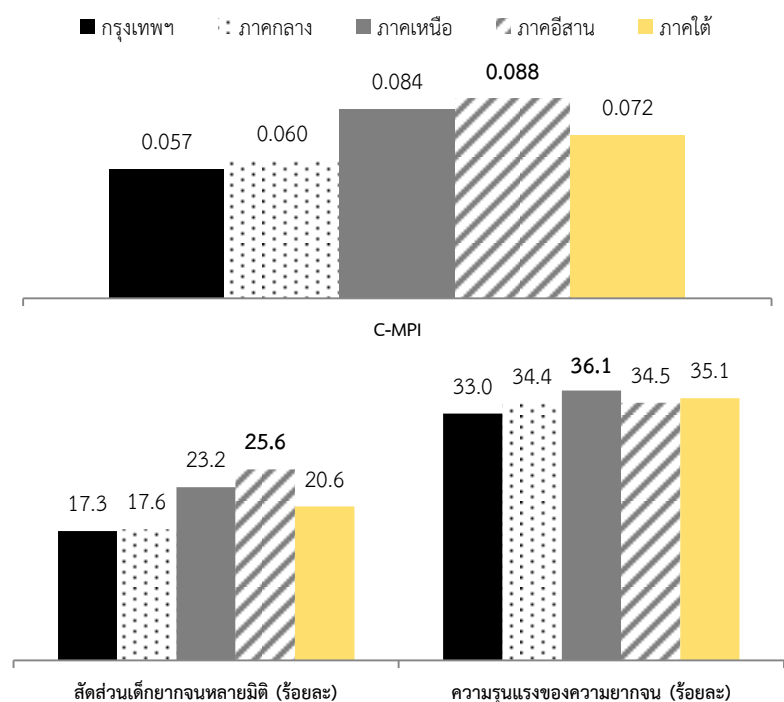

ที่มา: รายงานความยากจนหลายมิติของเด็กในประเทศไทย จัดทำโดย สศช. ร่วมกับองค์การยูนิเซฟแห่งประเทศไทย

สำหรับมิติที่เป็นสาเหตุหลักที่ส่งผลให้เด็กยากจนหลายมิติมากที่สุด อันดับหนึ่งมาจากมิติด้านการศึกษา คิดเป็นอัตราการส่งผลกระทบต่อค่า C-MPI ร้อยละ 41.7 รองลงมาคือมิติด้านสุขภาพร้อยละ 30.1 มิติด้านสวัสดิภาพเด็กร้อยละ 18.3 และมิติด้านสภาพความเป็นอยู่ร้อยละ 9.9 ตามลำดับ

พิจารณาความยากจนหลายมิติในระดับพื้นที่ พบว่าเขตชนบทมีค่าดัชนีความยากจนหลายมิติในกลุ่มเด็กสูงกว่าในเขตเมือง ทั้งสัดส่วนของเด็กยากจนหลายมิติและความรุนแรงของความยากจน โดยในแต่ละเขตพื้นที่มีมิติด้านการศึกษาเป็นมิติที่ส่งผลกระทบต่อความยากจนของเด็กมากที่สุดเช่นเดียวกันกับภาพรวมของประเทศ

แผนภาพ 17 ค่าดัชนีความยากจนหลายมิติในกลุ่มเด็ก สัดส่วนของเด็กยากจน และความรุนแรงของความยากจน จำแนกตามภูมิภาค

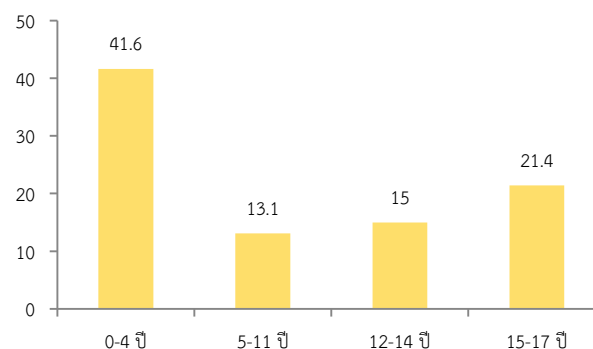
ที่มา: รายงานความยากจนหลายมิติของเด็กในประเทศไทย จัดทำโดย สศช. ร่วมกับองค์การยูนิเซฟแห่งประเทศไทย

ขณะที่เมื่อเปรียบเทียบระหว่างภูมิภาค ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่เด็กมีความยากจนหลายมิติมากที่สุด โดยมีค่าดัชนี Child-MPI สูงที่สุด รองลงมาคือภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และกรุงเทพมหานคร ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเฉพาะความรุนแรงของความยากจนแล้ว พบว่าภาคเหนือมีความรุนแรงสูงที่สุด แม้ว่าสัดส่วนเด็กยากจนหลายมิติจะน้อยกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ตาม

นอกจากนี้ ค่าดัชนีความยากจนหลายมิติของกลุ่มเด็กยังสามารถจำแนกการพิจารณาออกตามลักษณะเฉพาะอื่น ๆ ได้แก่

1. **พิจารณาเด็กตามช่วงอายุ** พบว่า เด็กในช่วงอายุ 0-4 ปี มีสัดส่วนของเด็กยากจนหลายมิติสูงที่สุดประมาณร้อยละ 42 รองลงมาได้แก่ ช่วงอายุ 15-17 ปี โดยเด็กทั้งสองกลุ่มมีความขัดสนในมิติด้านการศึกษามากที่สุด ขณะที่เด็กช่วงอายุ 5-14 ปี มีสัดส่วนของเด็กยากจนหลายมิติที่น้อยกว่า ซึ่งเป็นกลุ่มอายุที่มีมิติด้านการศึกษาไม่ได้ส่งผลต่อความยากจนหลายมิตินัก เพราะมีนโยบายการศึกษาภาคบังคับรองรับเด็กกลุ่มนี้ แต่มิติที่ส่งผลมากที่สุดสำหรับเด็กช่วงอายุดังกล่าวนี้คือมิติด้านสุขภาพแทน

แผนภาพ 18 สัดส่วนของเด็กยากจนหลายมิติ จำแนกตามช่วงอายุ

ที่มา: รายงานความยากจนหลายมิติของเด็กในประเทศไทย จัดทำโดย สศช. ร่วมกับองค์การยูนิเซฟแห่งประเทศไทย

2. **พิจารณาความแตกต่างระหว่างเพศ** พบว่า เด็กเพศชายมีค่าดัชนีความยากจนหลายมิตินอกจากเพศหญิง โดยสัดส่วนของเด็กยากจนเพศชายมีสูงกว่าเพศหญิง ขณะที่ความรุนแรงของความยากจนของเด็กเพศหญิงนั้นสูงกว่าเพศชายเล็กน้อย

3. **พิจารณาจากระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน** โดยพบว่าระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนนั้นสามารถส่งผลต่อความยากจนหลายมิติของกลุ่มเด็กในครัวเรือนได้ด้วยเช่นกัน โดยหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาที่ต่ำ จะส่งผลให้เด็กในครัวเรือนนั้น ๆ มีโอกาสเป็นเด็กยากจนหลายมิติสูงกว่า

อย่างไรก็ดี แนวโน้มความยากจนหลายมิติของกลุ่มเด็กในประเทศไทยตลอดช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี 2548/49 จนถึงปี 2558/59 จะปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นการลดทั้งสัดส่วนเด็กยากจนหลายมิติ และความรุนแรงของความยากจน และแม้ว่าที่ผ่านมาประเทศไทยจะมีความก้าวหน้าเป็นอย่างมากในการลดความยากจน โดยเฉพาะที่เป็นการวัดจากด้านตัวเงินโดยใช้เส้นความยากจน แต่สถานการณ์ความยากจนของเด็กยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะในมิติด้านการศึกษา

“

**ดัชนีความยากจนหลายมิติ
ในกลุ่มเด็กจะเป็นประโยชน์
ต่อภาครัฐในการวิเคราะห์
และกำหนดนโยบายให้ตรง
จุดและเหมาะสม**

”

ผลของการพัฒนาดัชนีความยากจนหลายมิติในกลุ่มเด็กของประเทศไทย แสดงให้เห็นว่าปัญหาความยากจนในกลุ่มเด็ก เมื่อพิจารณาจากมิติอื่น ๆ นอกเหนือจากการพิจารณาเฉพาะมิติที่เป็นด้านตัวเงิน ยังคงเป็นปัญหาสำคัญ แม้ว่าที่ผ่านมาภาครัฐจะมีนโยบายช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายให้หลุดพ้นจากความยากจนไปบ้างแล้ว แต่ยังคงมีเด็กอีกจำนวนมากที่ยังต้องการความช่วยเหลืออยู่ โดยเฉพาะในมิติด้านการศึกษาและสุขภาพ ทั้งนี้ ดัชนีความยากจนหลายมิติในกลุ่มเด็กจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐ ในการนำมาใช้วิเคราะห์และกำหนดนโยบายให้ตรงจุดและเหมาะสม ดังนี้

1. **ใช้สำหรับการติดตามความก้าวหน้าของการลดความยากจนในกลุ่มเด็ก** ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDG 1.2 ที่ระบุว่า “ลดสัดส่วน ชาย หญิง และเด็ก ในทุกช่วงวัยที่อยู่ภายใต้ความยากจนในทุกมิติ ตามคำนิยามของแต่ละประเทศ ให้ลดลงอย่างน้อยครึ่งหนึ่งภายในปี 2573” รวมถึงใช้ในการติดตามผลการดำเนินงานตาม ยุทธศาสตร์ชาติและแผนระดับชาติอื่น ๆ

2. **ใช้ประกอบการพิจารณาออกแบบนโยบายตามองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความยากจนหลายมิติ** เพื่อให้สามารถระบุประเด็นสำคัญเร่งด่วนที่ควรแก้ไขก่อนได้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างเด็กแต่ละกลุ่มและแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีบริบทของความยากจนที่แตกต่างกัน เช่น (1) กลุ่มเด็กปฐมวัยเป็นกลุ่มที่ประสบกับความยากจนหลายมิติสูงกว่าเด็กในกลุ่มอื่นโดยเฉพาะในมิติด้านการศึกษา ภาครัฐจึงควรให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในช่วงปฐมวัยเพื่อเป็นพื้นฐานการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่ดีในอนาคต (2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีสัดส่วนของเด็กยากจนหลายมิติมากที่สุดในขณะที่ความรุนแรงของความยากจนหลายมิติในกลุ่มเด็กของภาคเหนือมีค่าสูงที่สุด และ (3) ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมีผลต่อความยากจนของเด็ก ดังนั้น การส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการยุติวงจรความยากจนที่ส่งผ่านจากรุ่นสู่รุ่นได้

3. **ส่งเสริมให้มีการพัฒนาและปรับปรุงระบบฐานข้อมูล** การพัฒนาดัชนีความยากจนหลายมิติในกลุ่มเด็กของประเทศไทย จะทำให้หน่วยงานต่าง ๆ เห็นความสำคัญของการจัดเก็บข้อมูลที่มีคุณภาพ เพื่อให้สะท้อนสถานการณ์และบริบทของประเทศไทยที่ถูกต้อง และเป็นปัจจุบันได้มากยิ่งขึ้น